

FYRA FRIANDEN OCH EN FÄLLNING

Vid granskningsnämndens senaste möte behandlades fem SVT-ärenden. Agendas intervju med Emmanuel Macron friades, så även Aktuellts inslag om penningtvättsanklagelser och SVT Forum om intervjuer där det blivit dålig stämning. Uppdrag granskning sommar om gängkriminalitet friades men kritiserades när det gällde sakligheten. Programmet Sverige!, fälldes när det gällde genomslagskraften för att inte ha varit tillräckligt ifrågasättande i ett inslag om graffiti.

GRAFFITI-KRÅKA BORDE HA IFRÅGASATTS

FÄLLT: Sverige!, SVT1, 2018-11-17 inslag om graffiti på allmänna ytor; fråga om mediets genomslagskraft Dnr. 18/04071.

Inslaget om graffiti på allmänna ytor var en del av kulturprogrammet Sverige! I det inledande löpet, sa programledaren: *"Kan ett verk vara både konst och skadegörelse? Ja, den frågan ställs på sin spets av en liten fet kråka."*

Även i påannonseringen till inslaget påpekades det att detta var en aktivitet som kan vara både konst och skadegörelse, vilket kan ge böter och fängelsestraff.

Inslaget handlade om skapandet av den kråka som förekommer i många offentliga miljöer i Malmö. Anonyma graffitimålare, med masker för sina ansikten beskrev hur och varför de började måla en kråka och berättade också om att de fått många positiva reaktioner på sitt målning. Graffitimålarna resonerade kring att det de sysslade med kunde vara olagligt, att de tar sig utrymme i staden och att väggarna de målade på ägs av fastighetsägare.

Anmälaren anför att personer som ägnar sig åt graffiti fick beskriva sina aktiviteter på ett fritt, obehindrat och skönmålning sätt utan att några frågor ställdes direkt till dem. Anmälaren anser att programmet var partiskt då enbart ena sidan av ett samhällsfenomen fick komma till tals.

Anmälaren reagerade också på att personerna flera gånger beskriver att de fått uppskattning för det de ägnar sig åt samtidigt som de medger att de upplevde en positiv känsla av att det är förbjudet. Anmälaren anser att inslaget ger intryck av att som att det skulle vara okej att ägna sig åt graffiti.

SVT skrev i yttrandet att inslaget visades i kulturprogrammet Sverige!, vars uppdrag är att bevaka och spegla kulturlivet i hela landet genom intervjuer och reportage. Graffitin som sådan är en kulturyttring som det ligger i programmets uppdrag att bevaka och spegla och är en stor och etablerad konstform. Vissa utövare/konstnärer väljer att göra sin graffiti på platser där de riskerar att göra sig skyldiga till skadegörelse och inslaget ramades därför in och inleddes med dessa problematiserande frågeställningar.

Granskningsnämnden konstaterar att inslaget byggde på de medverkande personernas egna berättelser och uppfattningar om klotter och graffiti, utan att det förekom några kommentarer till eller ifrågasättanden av deras uttalanden. Vidare kom de medverkandes gärning enligt nämndens mening att legitimeras i inslaget genom sättet att skildra när de målade kråkan och genom att det utförligt visades på vilka platser som kråkan tidigare förekommit. Mot den bakgrunden anser nämnden att inslaget strider mot bestämmelsen om televisions särskilda genomslagskraft. Att programledaren i påannonseringen av inslaget sa att skaparna av kråkan riskerar både böter och fängelsestraff samt att det kunde handla om skadegörelse ändrar inte den bedömningen.

PROGRAM OM GÄNGKRIMINALITET I GÖTEBORG BRAST I SAKLIGHET

FRIAT: Uppdrag granskning sommar: Gängmorden i Göteborg, SVT1, 2018-07-11, program om gängkriminalitet; fråga om opartiskhet, saklighet och respekt för privatlivet. Dnr. 18/02663.

Det anmälda programmet var en sommarversion av Uppdrag granskning (UG) som till stora delar var en reprisering och där en av reporterna bakom programmet intervjuades kring vad som hänt efter att programmet sänts. I den första delen av programmet repriserades del 1 av *Gängmorden i Göteborg: En ny generation*, som sändes första gången i slutet av augusti 2017. Den handlade om den våldsspiral som drabbat Göteborgsområdet de senaste fem åren med 30 gängmord. Närmare hälften av dessa mord hade koppling till Biskopsgården och därför fokuserade programmet på denna stadsdel.

Programmet tog upp en rapport från 2005 där polisens underrättelsetjänst kartlade rekryteringen till kriminella gäng i Göteborg. I rapporten pekades Biskopsgården specifikt ut och polisen varnade för en ny generation grovt kriminella. Det framkom i programmet att polisen inte följt upp denna rapport och därför bestämde sig redaktionen för att göra en kartläggning av unga män från Biskopsgården som började begå brott vid tiden för polisens rapport. 20 unga män som varit inblandade i kriminalitet i stadsdelen kartlades och fram trädde ett mönster av en ny generation kriminella, vilket var i linje med det som polisen varnade för i rapporten tolv år tidigare.

Vidare handlade programmet om avhopparverksamheten Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet där planeringsledaren intervjuades. Han fick frågor om hur många de lyckats rädda och hur många som inte var kriminella idag och han hänvisade till att det gått så kort tid att det var svårt att säga. Socialtjänsten intervjuades också och de kunde inte bekräfta att de hjälpt någon att lämna gängkriminaliteten.

Efter repressen av programmet svarade reportern på allmänna frågor om situationen när det gäller gängvåld i Göteborg. Han svarade också på frågor kring vilka reaktioner reportaget fick, när det sändes 2017.

Programmet anmäldes av den medverkande planeringsledaren för avhopparverksamheten i Göteborg som bland annat anförde att programmet vilseledde tittarna då uppgifterna om att det inte fanns ett enda lyckat exempel på avhoppare inte stämde. Programmet var vinklat så att det skapades en bild av kommunens och polisens arbete och att samhället stod handfallet. Under hösten 2017 och våren 2018 kartlade Göteborgs stad hur den aktuella avhopparverksamheten hanterat 73 personer som fullföljt programmet, varav 41 procent inte hade återfallit i kriminalitet. Anmälaren ansåg även att han hade fått motta oförtjänt kritik av SVT på ett sådant sätt det innebar ett intrång i privatlivet.

SVT anförde i sitt yttrande att planeringsledaren intervjuades våren 2017 och att han i god tid före sändning informerades om sin medverkan men att han inte ställde några krav på att några uppgifter skulle korrigeras. Inför sändningen av sommarprogrammet informerades planeringsledaren om återutsändningen av reportaget och inte heller då framfördes några krav på att korrigera några faktauppgifter eller att tillföra något bemötande.

I ett e-postmeddelande i juni 2018 informerades Göteborgs stads presschef redaktionen om att kommunen nu gjort en första utvärdering av avhopparverksamheten, men någon direkt begäran om att innehållet i rapporten skulle tillfogas programmet gjordes inte. Kommunen uppgav att 30 av 73 personer som genomgått avhopparprogrammet inte hade dömts för nya brott. Samtidigt framkom att det krävdes en längre tidsperiod för att med större säkerhet bedöma om livsstilen förändrats hos

deltagarna. Redaktionen ansåg inte att den nya rapporten förändrade bilden av vad som sagts i reportaget eller den efterföljande intervjun.

SVT anförde även att anmälaren intervjuades i sin yrkesroll som tjänsteman i Göteborgs stad, med ansvar för den aktuella avhopparverksamheten. Den kritik som framfördes mot honom var inte av intrångskaraktär.

I den skriftväxling som följde efter SVT:s yttrande ifrågasatte anmälaren att han fått möjlighet att kommentera innehållet i det aktuella programmet inför sändningen.

Granskningsnämnden ansåg inte att det i programmet framkom kritik som krävde något ytterligare bemötande av en representant för den aktuella avhopparverksamheten. Programmet stred därför inte mot kravet på opartiskhet i denna del.

Av handlingar i ärendet framgick att en presschef vid Göteborgs stad inför sändningen meddelade SVT att en utvärdering av avhopparverksamheten genomförts och att den bland annat visat att 41 procent av de som genomgått ett program inom verksamheten inte dömts för nya brott. Det faktum att SVT inte redovisade detta innebar enligt nämndens mening en brist i förhållande till kravet på saklighet. Mot bakgrund av osäkerheten i utvärderingens resultat, som presschefen påpekade i sin kommunikering med SVT, innebar bristen inte att programmet blev så missvisande att det stred mot kravet på saklighet.

Nämnden ansåg vidare att det inte framkom några uppgifter av intrångskaraktär om planeringsledaren i programmet, eller att framställningen i övrigt innebar ett intrång i hans personliga integritet. Programmet stred därför inte mot bestämmelsen om respekt för privatlivet.

AGENDAS INTERVJU MED EMMANUEL MACRON FRIADES HELT

FRIAT: Agenda, SVT2, 2018-09-02, program med uttalanden av Frankrikes president; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/02956 och 18/02958.

I programmet intervjuades Frankrikes president Emmanuel Macron som i samband med ett besök i Finland hade gett en intervju om vad han ansåg vara Europas vägval. Det framgick i löpet till programmet att Macron "vill vara nationalisternas främste motståndare". I intervjun fick den franske presidenten frågan om hur han reagerade på det faktum att Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson i en utfrågning i Sveriges Radio inte velat välja mellan honom och Rysslands president Vladimir Putin.

Macron svarade då (i svensk översättning enligt textremsan): *"Jag tycker att det är upp till era väljare och ert folk att reagera på det. Det tyder på att det här är en ledare – som inte kan rangordna värderingar och intressen. Det säger mycket om den som inte kan göra skillnad på ett land som Frankrike som respekterar mänskliga rättigheter, som är en framstående demokrati – och som är medlem i EU – och å andra sidan på en ledare... Jag talar regelbundet med Putin och respekterar honom. Men Ryssland är ingen förebild för mänskliga rättigheter. Ryssland kan inte heller vara en förebild för svenskarna. Där har ni ett problem som ni aldrig får med Frankrike. Vi har inte invaderat ett grannland. Vi tar inte avstånd från våra gemensamma värderingar. Så ligger det till. Jag hyser respekt för Putin och jag tillhör de som anser att vi måste skapa en ny säkerhetspolitik och föra en diskussion med Ryssland. Men Putins dröm är att upplösa EU. Att han inte väljer mellan Frankrikes och Rysslands presidenter säger en hel del. Men en sak är jag säker på. Jag ser inte ett framtida Sverige som kan förhålla sig neutralt – med tanke på vår historia, våra värderingar samt er ekonomiska modell och något som inte överensstämmer med det. Det hyser jag inga tvivel om. Jag är helt säker på att denna person är oförenlig med er historia och era värderingar."*

Inslaget föregicks i programmet av en debatt mellan Sverigedemokraternas partiledare Jimmie Åkesson och den tidigare partiledaren, statsministern och utrikesministern Carl Bildt (M) om Sveriges medlemskap i EU och hur Sverige bäst navigerar i en förändrad omvärld. I den diskussionen visades en förkortad version av Macrons uttalande och Åkesson fick följande fråga från programledaren *"Ja, Jimmie Åkesson, din hållning rimmar inte med svenska värdering, det säger Macron. Vad svarar du?"*

Svaret från Åkesson blev: *"Jag vet inte vad han känner till om svenska värderingar, men han verkar ju utgå nånstans ifrån att jag har gett mitt stöd till Putin och hans regim i Ryssland, vilket ju inte alls är fallet, utan..."*

Programledaren: *"Att du inte kunde välja mellan honom, vem som var sämst så att säga?"*

Åkesson: *"Ja, men varför ska jag välja? Alltså här har vi å ena sidan en rysk mer eller mindre diktator som, som är oerhört aggressiv och som invaderar grannländer, sen har vi å andra sidan då en fransk president som är EU-federalist och som nu åker runt i Europa och talar illa om nationalstaten, talar illa om nationalism, talar illa om, om allt det som jag står för. Jag ser ingen anledning att välja mellan dom. Däremot så är det självklart att Sverige i sin konstitution påminner mer om Frankrike än Ryssland, men det var inte det som var frågan här."*

Ett flertal anmälare var kritiska till att Emmanuel Macron över huvud taget fick uttala sig om ett uttalande av en svensk partiledare i samband med den svenska valrörelsen och ansåg att det i sig strider mot kravet på opartiskhet. En anmälare skrev till exempel: *"Att låta en fransk president få uttala åsikter om en svensk partiledare i negativa ordalag med så kort tid kvar till valdagen anser jag vara valpåverkan av värsta slag."* Ytterligare en anmälare tyckte sig ha hört att programledaren "påstår att det bara finns ett parti (SD) som aktivt jobbar för att lämna EU" och ansåg att detta var fel eftersom också Vänsterpartiet har inskrivet i partiprogrammet att Sverige bör lämna EU.

SVT fick yttra sig över opartiskheten och påminde i sitt yttrande om att Jimmie Åkessons vägran att i en uppmärksam utfrågning i Sveriges Radio välja mellan Macron och Putin väckt uppmärksamhet och kritik från politiska motståndare. Frågan var därför mycket aktuell. När Agenda fick en intervju med Macron var det av rena nyhetsskäl naturligt att ställa frågor till presidenten om vad han själv tänkte kring detta. När Macron till redaktionens egen förvåning valde att bevara frågan ansåg SVT att det var relevant att sända den. Motsatsen hade varit att undanhålla information som rörde en debatt i den svenska valrörelsen. SVT påpekade också att Jimmie Åkesson fick chansen att i samma program bemöta kritiken från Macron.

Granskningsnämnden konstaterade i sitt beslut att programföretagen måste ha stor frihet att själva bedöma värdet av olika nyheter och vilka frågor som i övrigt ska uppmärksammas i programverksamheten och att det är en praxis för nämndens beslut. Det förhållandet att den aktuella intervjun med Frankrikes president sändes under en pågående valrörelse och i nära anslutning till valet innebar inte att programmet stred mot kravet på opartiskhet. Nämnden, som konstaterade att SD:s partiledare fick stort utrymme att bemöta den kritik som riktades mot honom, kunde inte heller finna att programmet i övrigt stred mot opartiskhetskravet. Nämnden noterade att det faktiskt aldrig påstods i programmet att SD är det enda parti som arbetar aktivt för att Sverige ska lämna EU. Programmet stred därmed inte heller mot kravet på saklighet.

VÄRDERANDE KOMMENTAR INOM RAMEN FÖR KOMMENTARSSKYLDIGHETEN

FRIAT: Aktuellt, SVT2, 2018-10-17, inslag om penningtvättanklagelser mot bank; fråga om opartiskhet och saklighet. Dnr. 18/03770.

Inslaget handlade om att Nordea anklagats för penningtvätt och påannonserades av en programledare enligt följande: "Nu till anklagelserna mot storbanken Nordea för inblandning i omfattande bedrägerier och penningtvätt. Den amerikanska finansmannen Bill Browder hävdar att hundratals Nordea-konton har använts för miljardaffärer med ljusskygga bolag i Estland och Litauen."

I inslaget fanns bland annat en intervju med finansmannen och med Nordeas presschef. Efter inslaget följde en intervju i studion med en av SVT:s ekonomireportrar. Där sades bland annat följande:

Programledaren: "Vi hörde här i inslaget, Bill Browder sa att den som vill tvätta pengar behöver ha en samarbetsvillig bank. Och då undrar man ju liksom, hur svårt är det för en bank att upptäcka att man upplåter sig till sånt här?"

Ekonomireportern: "Ja, hur svårt kan det vara? Det är inte raketteknik det handlar om. Vi fick höra i inslaget, det är påhittade kunder, påhittade affärer, påhittade företag utan verksamhet och det finns en systematik i det här, en upprepning i de här affärerna som borde ha väckt misstankar. Det borde finnas människor, system på plats men det gjorde det inte på Nordea."

Programledaren: "Nordeas aktie föll med 4,5 procent idag. Hur ska man tolka det?"

Ekonomireportern: "Aktiemarknaden sätter ett pris på bristen på förtroende för banken. Nu riskerar ju också Nordea dra på sig de amerikanska myndigheternas ögon och de slår till hårt om de kan hävda att man använt sig av det amerikanska finansiella systemet. Då kan det bli miljardböter, men det är inte bara de som har problem med förtroendet för kunderna har det också. Nordeas kunder har ju det minsta, det är den bank med det minsta förtroendet så det finns ett pris för allt det de gör. Nu hörde vi också informatören här berätta om vad banken gör, eller vad de vill berätta för oss, och det andas ju ingen öppenhet eller självvransakan och det är inte en väg framåt för ett företag, en bank som vill vinna tillbaks förtroende."

Programledaren avslutade: "Det är alltså bara misstankar än så länge nu. Vi får se om det blir någon förundersökning eller inte."

Anmälaren ansåg bland annat att inslaget byggde på spekulation och att SVT tog ställning i frågan. Den aktuella banken beskrevs i starka ordalag och dömdes ut av ekonomireportern, fastän det inte var bevisat att banken gjort något fel.

SVT ansåg att det fanns saklig grund för det ekonomireportern beskrev i sina kommentarer och betonade också i sitt yttrande att med kommentarsskyldigheten följer ett visst utrymme för värderande omdömen. SVT ansåg att ekonomireporterns kommentar rymdes inom ramen för bestämmelsen.

Granskningsnämnden konstaterar att inslaget handlade om att en amerikansk finansman anklagat en storbank för penningtvätt. I inslaget redogjordes för anklagelserna och banken fick möjlighet att bemöta dem. Nämnden anser att ekonomireporterns kommentarer i den efterföljande studiointervjun var värderande men att de med viss tvekan får anses rymmas inom ramen för SVT:s kommentarsskyldighet. Inslaget strider mot den bakgrunden inte mot kraven på opartiskhet och saklighet. I bedömningen har nämnden särskilt beaktat att programledaren betonade att det endast rörde sig om misstankar.

GENERELLT HÅLLNA KOMMENTARER FRIADES

FRIAT: SVT Forum, SVT2, 2018-10-10, inslag om intervjuer där det blivit dålig stämning; fråga om opartiskhet och respekt för privatlivet. Dnr. 18/03740.

Inslaget var en inspelning av ett seminarium från Mediedagarna 2018. En moderator samtalade med tre programledare – däribland programledaren för Ring P1 i Sveriges Radio – om hur de hanterat intervjuer där det blivit dålig stämning. Exempel på sådana intervjuer spelades upp och diskuterades. Ett av exemplen handlade om en kvinna som hade ringt till programledaren i Ring P1, i en diskussion som ursprungligen handlade om elallergi. Moderatoren på scenen började med att påannonsera den sekvensen ur Ring P1 och sekvensen löd så här:

(Programledare) – *Det är [ortsnamn], [NN]. Hej! (NN) – Ja, hej! [...] Det är såhär att, jag vill verkligen tacka damen från [ortsnamn] för att hon gav dig så bra information och hon har alldeles rätt i sitt val av litteratur också för den delen. Och det finns mycket litteratur i ämnet. Och jag tycker att dina åsikter vittnar om en jättestor okunskap i detta ämne. [...]* (Pgl) – *Problemet med den här damen, hon ville ju överhuvudtaget inte lyssna. (NN) – Nej, men det är ju vi som ringer in till dig. Det är du som ska lyssna. Och sedan om du har något bra att komma med, vilket du inte hade i detta fallet, så borde du inte säga något, förstår du? [...] man måste kunna innan man uttalar sig. (Pgl) – Jo, men det finns så många självutnämnda profeter som ringer i alla möjliga ämnen och som refererar till massa olika dimmiga forskningsmojänger... (NN) – Ja, men det är inga dimmiga, och nu är du där igen. Och nu vill jag avsluta samtalet för jag vill inte bli avbruten som den stackars damen i [ortsnamn]. Men hon var ju så ståtlig i sitt uttal så det gör ingenting. Hon står säkert rak ändå. (Pgl) – Ja, henne biter ingenting på.*

Efter detta uppspelade samtal från Ring P1 fortsatte diskussionen i panelen:

(Moderator) – *Ja, elallergi [namn på programledare]. Du möter ju ofta människor, kanske med en stark övertygelse. Starka åsikter. Som kanske fiskar i lite grumliga vatten. Men, vi kan ju säga att det blev ju oerhört starka reaktioner på flera samtal här, det är några år sedan, kring elallergi och de gick ut och anmälde dig och liksom, granskningsnämnden var inkopplad. Vad har du för tankar om att det blir, liksom de här människorna, att det blir dålig stämning med dem. (Pgl) – Ja, men just... Ja, det är inget speciellt med dem mer än att de är rabiata i största allmänhet och att de är väldigt dåligt underbyggda och men är, sådär, otroligt övertygade om sin egen sanning. Och jag behandlar dem på samma, ja, likvärdigt som andra. Det är inget märkvärdigt. /.../(Moderator) – Men du känner inte att du riskerar att sparka på de som ligger lite då? (Pgl) – Nej, jag tycker... Nej, men... (Moderator) – Om det ringer klimatförnekare eller elallergiker eller... (Pgl) – Nej, men det är samma sak som att, jag tycker inte att man ska prata, att man ska göra sig löjlig med rösten om man talar med ett barn. Eller att, för den skull, om man talar med en riktigt gammal människa. Att man ska gulla till det.*

Inslaget anmäldes av NN som i huvudsak anförde följande. Av en ren slump råkade hon höra sitt namn och sin bostadsort nämnas i tv. I inslaget framställde Ring P1-programledaren, utan att bli motsagd, anmälaren på ett mycket kränkande sätt. Bland annat ansåg han att anmälaren var en rabiata person och pratade om sådant hon inte begrep. Även moderatoren uttalade sig om att sådana personer som anmälaren fiskade i grumliga vatten.

SVT skrev bland annat i sitt yttrande att diskussionen uppenbart inte handlade om anmälaren eller någon annan specifik person, utan var ett generellt resonemang om en viss kategori av personer som ringer till Ring P1. Redaktionens bedömning var dessutom att anmälaren inte heller tillhörde den kategorin som avsågs eftersom hon själv inte ringde in för att ge sin syn på elallergi utan för att stötta en tidigare inringare och för att kritisera programledaren.

Granskningsnämnden konstaterar att anmälaren identifierades i inslaget genom att hennes namn och bostadsort uppgavs i det klipp som spelades upp. Enligt nämndens mening var moderatorns och Ring P1-programledarens uttalanden i den efterföljande diskussionen, om att programledaren i sändning mötte människor som fiskade i grumliga vatten och var rabiata, generellt hållna och inte riktade specifikt mot anmälaren. Nämnden kan därmed inte finna att inslaget strider mot bestämmelsen om respekt för privatlivet. Det strider inte heller mot kravet på opartiskhet.

Informationsbrev från SVT Programetik, Sveriges Television, 105 10 Stockholm

E-post: programetik@svt.se, Tel: 08-784 56 78

Om du fått detta infobrev står du även på e-postlistan för nästa.

Nya SVT-prenumeranter kan anmäla sig till programetik@svt.se!